

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Ne frankiranih pism na sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 din. za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, dveh posebej. Polt. šeb. rač. 11.153. Telefon 45-86

Novim društvenim odborom

Naša okrajna društva si volijo letos nove odbore, in sicer za dobo treh let. Zdi se nam, da ne bo odveč, če se na pragu novega razdobja kritično ozremo na naloge, ki bi se morale že v preteklosti naše organizacijske dejavnosti izvesti, a čakajo požrtvovalnih novih delavcev, da jih z vso potrebno resnostjo in realnim pogledom vzamejo v pretres. Tudi naši učiteljski odbori ne smejo prezreti važnega dejstva, da se bližajo i zanje pomembni časi, ki ne dopuščajo več lahkega sloga našega dosedanjega društvenega življenja, marveč terjajo od vsakega poedince, da zastavi vse svoje sile tam, kjer ga kličejo nujne potrebe stanu, slovenskega ljudskega šolstva in splošne narodne izobrazbe.

Nujno potrebno je, da naša društva ne živijo več iz dneva v dan, da ne čakajo več pobud izven svojega delokroga ter da ne prepuščajo svoje ladje slučajnim vetrovom, ki naj bi jo poganjali v idiličnem tempu sem pa tja.

Resni časi zahtevajo resnih ljudi in kdor se ne zaveda niti danes še, da začnemo tudi za naša društva in njihove odbore izredno pomembna leta, bo našemu stanu le v korist, ako ne zavzame odločilnih mest v našem organizacijskem življenju. Na vodilna mesta spadajo edinele člani z globokim čutom odgovornosti, z bistro iniciativnostjo ter vsak čas pripravljeni, priskočiti s požrtvovalno marljivostjo na pomoč povsod, kjer se zdi, da delo ne napreduje, da pojema aktivnost članstva ter da grozi splošna letargija zadušiti vsak idealen vzpon k napredku in borbeni volji.

Ni potrebno še posebej poudarjati, da pripada v tem prizadevanju vprav našim društvenim odborom levji del te težke naloge. Prepričani smo, da se visoki cilji ne dajo doseči nikjer brez dobro premišljenega načrta. Zato pozivamo vse nove odbore, da se zlasti v prvih mesecih svoje funkcijske dobe sestajajo v pogostih sejah ter temeljito proučujejo vse možnosti in izogib napakam in opustitvam v preteklosti, ter z namenom, postaviti si točen in podroben program za čas svoje triletnje funkcije. Pri vseh nadaljnjih sestankih naj si iskreno kritično medsebojno polagajo obračun svojega dela, svojih uspehov in neuspehov ter naj iščejo z vso potrebno samostojnostjo vzroke dejanskega stanja. Ni je društvene bolezn, ki bi se, pravočasno ugotovljena ali predvidena, ne dala omiliti ali celo preprečiti, če odbori nimajo namena, brezbrizno in fatalistično zatiskati oči pred grožnim poslabšanjem društvenega stanja.

Pozivamo pa tudi vse ostalo članstvo, da po eni strani kritično opazuje in ocenjuje svoje odbore prav po takem načrtu izvrševanju postavljenega si delovnega programa, po drugi strani pa, da jih podpira v vseh potrebnih akcijah s svojim sodelovanjem, z lastnimi pobudami in z vsakočasno pripravljenostjo stati jim solidarno ob strani, ko gre za brambo naše stanovske morale in svobode za brambo naših interesov in pravic.

V upravne društvene odbore spadajo najpoštenejši, najposposobnejši in najdelavnejši tovariši in tovarišice in to brez ozira na njihov svetovni nazor in politično pripadnost. Nujno potrebno je, da se odbori po možnosti okrepje z mladimi silami, ki naj tako čimprej pomagajo graditi in izpopolnjevati tisto organizacijo, ki jim bo za najdaljšo dobo edina opora in uteha v težkih borbah poklicnega življenja. Vprav mladi kolegi imajo največji interes, da jim delo in izkušnje v organizaciji ne ostanejo s sedmerimi pečati zaprta knjiga, kajti njihova je bodočnost in kakor si bodo postiljali, tako bodo ležali.

Nočemo se spuščati zaenkrat v podrobnosti delovnih programov, ki naj si jih vsi novi odbori sestavijo za svojo triletno funkcijsko dobo, dosedanje izkušnje nam pa nalagajo dolžnost, da se dotaknemo vsaj nekaterih nalog, ki se nam zde temeljne važnosti za vse naše bodoče delo v organizaciji.

Brez smotrne delitve dela med poedinimi odborniki, ki prevzamejo vsak svoj resor pod osebno odgovornost, bo gotovo sleherno načrtno delo neizvedljivo. Kjer poedinii odborniki ne odgovarjajo za naložene jim in prevzete funkcije v okviru društvenega življenja, tam tudi celoten odbor nima dovolj čute odgovornosti ter je tako primoran — v lastno pomirjenje — da išče krivce za neuspehe izven svoje organizacijske edine in to večinoma v višjih instancah ali pa v sili razmer.

Točna evidenca osebnih in stvarnih razmer, sistematično in kartotечно vodena za ves okraj, mora biti prva podlaga za vse odborovo delo. Društveni tajniki bi morali imeti natančen vpogled v zadnjo zakonito vas ter bi morali biti v stanju, dati vsak čas točne informacije o vseh personalnih in šolskih razmerah svojega delokroga.

K tej nujno potrebni evidenci doprinašajo vsi odborniki svoje resorne prispevke.

Šele na osnovi takega vsestranskega vpogleda more odbor sestaviti delovni program za učiteljsko društvo. Vse društvene akcije, vsa predavanja in organizacijski napori mo-

Treba je izpregovoriti odkrito besedo

Odbor Slomškove družbe, ki izdaja mladinski list »Vrtec«, je v začetku letošnjega šolskega leta razširil med ljudstvom na desetisoče letakov, naslednje vsebine:

Katoliškim staršem!

Pričela se je šola. Svojim otrokom morate zopet nabaviti različnih šolskih potrebščin. Poleg zvezkov in knjig Vam priporočajo gg. učitelji(ce) tudi nabavo različnih mladinskih listov, češ da so potrebni pri pouku in vzgoji. Res je to. Resnica pa je tudi, da moramo izmed listov za mladino izbrati najboljše. Po mnenju katoliških učiteljev in veroučiteljev je med najboljšimi katoliškimi mladinskimi listi »Vrtec«. Je najstarejši slovenski mladinski list, ki obhaja letos svojo 70-letnico. Njegov dolgoletni sloves, njegova vsebina, ki vodi mladino v katoliško smer, jo vzgaja za Boga, dom in domovino, je zagotovo, da je prav ta list najprimernejši za slovensko katoliško mladino. Starši! Vaša dolžnost je, da budno pazite, kakšne knjige in liste prinašajo Vaši otroci v hišo. Ob številnih mladinskih listih, ki se ponujajo Vašim otrokom, je naš vsak važna, da se odločite za one, ki boste zanj lahko odgovarjali pred Bogom in svojo vestjo.

Na vsaki šoli je g. učitelj, gđe, učiteljica ali g. veroučitelj, ki bo oskrbel Vašim otrokom katoliški mladinski list »Vrtec«. Cena mu je: din. 2,50 na mesec ali din. 22,50 na leto, za kar dobi vsak naročnik tudi 2—3 mladinske knjižice.

Katoliški starši, Vašim otrokom »Vrtec« v roko! Naj bi bil »Vrtec« znak vzajemnosti med katoliškimi vzgojitelji: starši, duhovniki in učitelji.

Odbor Slomškove družbe.

Po vseh neuspešnih reklamah in klevetah nasproti »Našemu rodu«, ki smo jih doživeli v zadnjih letih in po pozivu »Slomškove družbe« o priliki njenega občnega zbora, v katerem pozivom napoveduje potrebo nastopa proti mladinskim listom, ki delajo na prikrit način propagando »za levičarsko orientacijo mladine«, po vseh teh smešnih pojavih, smo morali logično pričakovati, da se bo borba stopnjevala do takega načina napadalne reklame in farizejstva. Drugače ne moremo imenovati zgoraj ponatisnjeni letak. Farizejstvo tiči v

tem, da nikjer letak ne omenja nobenega lista, ki bi po svoji vsebini ne bil »katoliški«, a mora vzbuditi v vsakem čitatelju letaka prepričanje, da je edini katoliški list »Vrtec«, za katerega se morajo starši odločiti ob številnih mladinskih listih, ki se ponujajo njihovim otrokom, vsi ostali listi pa da so »nekatoliški«, ki ne vodijo mladine v »katoliško« smer. Ta poziv ni ostal brez odziva. Ves aparat je stopil v službo za lažji odgovor pred Bogom in vestjo in pričel se je moralni pritisk na starše. Posebno na večjih šolah se je naravnost diktirala otrokom naročba za »Vrtec«, ponekod so se zato angažirale prižnice in neke se je celo zgodilo, da se je »Naš rod« konfisciral v hišah, kjer so bili otroci nanj naročeni.

Licemerno farizejstvo tiči tudi v tem, da izdajatelj letaka dobro veda, da je »Naš rod« ves čas svojega obstoja upošteval etična nagnjenja našega naroda, kar je dokazal najbolj s tem, da si je za versko-vzgojne članke pridobil celo vrsto katoliških piscev, med katerimi je bil tudi ljubljanski nadškof g. dr. Rožman. Med sodružniki »Našega roda« je tudi sedanji urednik »Vrtca«, ki je bil obenem do zadnjega aktiven član in celo podpredsednik odbora »Mladinske matice« in dobro poučen o namenih in stremiljenjih »Mladinske matice« in o katerem se zaradi tega čudimo, da je mogel dovoliti kot urednik take vrste agitacije, ali da ni izvajal konsekvence, če se je letak izdal brez njegove vednosti.

Vse to so sestavljali letaka dobro vedeli ali — s kvaliteto konkurirani — to je predolga in premalo udobna pot. Čemu tudi, ko pa so druga sredstva na razpolago. Ubili vse, kar je konkurenčnega — to se pravi postati najboljši.

Taka miselnost, katere posledica je način borbe, kakršnega izraža uvodoma omenjeni letak, je tudi neka vrsta defetizma, podobnega onemu, ki se širi med našim ljudstvom že dvajset let in katerega sadovi so se pokazali v zadnji dobi v raznih variantah.

Te sadove naj imajo gospodje pred očmi, ko sestavljajo podobne letake, morda bo to močnejše od tega, kar terja od njih njihov značaj. Saj imajo primer celo v svetem pismu, kako bridka usoda čaka tiste, ki hočejo izrabiti svetišče kot okvirno reklamo za svojo robo.

Za stanovsko skupnost

Učiteljska organizacija JUU je od samega svojega začetka vraščena v organsko življenje našega naroda. Zaradi tega svojega zrasta z narodom je doživljala vse spremembe njegovega življenja. Najjasnejša slika razmer v narodu pa so bile naše učiteljske skupščine. Tu, na naših učiteljskih skupščinah so prišli vsi globoki in plitvi, a napihneni problemi na površje, ter so se predpinali z načinom, ki je pa značilen za naše narodno življenje.

Dokler je bila borba v organizaciji samo med stanovsko smerjo in politično (čeprav mogoče pri nekaterih navdihnjenju iz idealnih pobud), so se široka narodna vprašanja in splošni učiteljski interesi vedno reševali po načelu, kako bi bilo najkoristnejše za narod. Vodstvo združenja je izločalo vse strankarsko-politične činjenice in iskalo samo prave narodne, šolske in stanovske koristi. Pri tem delu je hrvatski del JUU vedno tovariško in izdatno podpiral vodstvo.

Zadnja skupščina JUU v Banja Luki je prikazala naše razpravne razmere v žarki luči. Hrvatski tovariši so zapustili skupščino.

Vsekakor so imele posebne razmere v tedanji savski in primorski banovini odločilen vpliv na učiteljstvo, ter so v delu hrvatskega učiteljstva prevladali politični vidiki nad stanovskimi. Vprašanje je le v tem, ali je utopitev v splošni politični položaj za stan, a tudi za šolo in narod koristna?

Časopisi poročajo, da razna hrvatska učiteljska društva zahtevajo ukinitve sekcije

rajo izhajati nujno iz obstoječega stanja, ker le iz njega dobivajo svoj najjačji argument ter življenjsko in eksistenčno nujnost. Tako pripravljeni in do potankosti informirani odbori bodo postali stebel vse organizacije ter najboljše in edina podpora centralnim organizacijskim instancam v njihovem nadaljnjem delu.

Brez teh stebrov pada vsa naša organizacija v kaos in nedelje, kajti solidnost vsake stavbe je odvisna od trdnosti njenih temeljev. Teh temeljev je do sedaj naša organizacija po večini pogrešala, zato se mora velik del naših neuspehov pripisati na rovaš tej pomanjkljivosti.

Šele ko bo ta zavest prodrla v sleherne novega odbornika, bo zaživelo naše združenje lepše in plodnejše življenje.

Ako snujejo najrazličnejša društva mednarodne zveze v svrhu učinkovitosti dela, je toliko potrebnejša skupna učiteljska organizacija pod istim državnim krovom. Zamisel o lastni moči in samohotni blokadi je zmotna, je samomor stanu v škodo naroda in države.

Zato smatramo, da je treba v vsakih razmerah očuvati razsoden pogled na dogajanje ter ne rušiti tam, kjer ni treba, ampak naj se v vsakih razmerah iz obstoječega poskuša ustvariti lepše in boljše. Vodstvo JUU, prav tako pa tudi »Učiteljski tovariš« sta ponovno naglašala, da je treba dati našemu organiziranemu telesu več svobode in prožnosti. Ne smatramo organizacije za okostelo trdnjavo, ki jo je treba braniti, treba jo je le preurediti tako, da bo ustrezala novim nalogam.

Kakšna naj bo nova oblika učiteljske organizacije ima hrvatsko in vse jugoslovansko učiteljstvo sedaj priliko razpravljati. Naj bo to dnevni red učiteljskih občnih zborov, ne pa odcep od materne telesa in od skupnih idealov!

Db.

O nadzornikih in nadzorovanju

Po zakonih imajo prednost za zvanje sreskega, oziroma banskega šolskega nadzornika diplomirani filozofi, oziroma absolventi višjih pedagoških šol, a učitelji ljudskih šol le do tle, dokler ni dovolj števila po zakonu kvalificiranih moči. Doslej so vsi sreski šolski nadzorniki učitelji ljudskih šol in tudi dosedanja oblastni in banski šolski nadzorniki so bili učitelji, ki so se vsi odlikovali po svojem pedagoškem delu.

Ne bo odveč izpregovoriti nekaj besed o nadzorovanju in lastnostih, ki jih mora imeti vsak nadzornik. Od učitelja v razredu se zahteva, da predela z učnim načrtom predpisano snov. Toda mnogo večjega pomena je vzgojna izobrazba mladine. Učni uspehi niso trajni, otrok bo pozabil mnogo ali včasih tudi vse, kar se je naučil v šoli. Oblikovanje značaja pa je trajno. Kar bo pridobilo učenčev sree, kar bo učitelj dal otroku dobrega od svoje osebnosti, to bo ostalo trajno. Ta srčna izobrazba mladine je najtežje ocenljivo delo učitelja. Za dosego učnega in vzgojnega smotra je treba mnogo dela, učitelj ga mora opravljati z veseljem in voljo. Brez notranje soudeležbe pri pouku ni napredka. Mehanično delo daje le mehanično, zunanjo izobrazbo, četudi je na videz pohvalno. Učitelj ne sme biti uradnik, ki pretolče predpisane ure in predela predpisano snov. Mora se vglobiti v učenčev dušo, poznati otrokove dispozicije, upoštevati in študirati domače socialne razmere in živeti za poklic. Vse to je treba jemati v obzir pri nadzorovanju.

Teoretično je lahko predelati in naučiti predpisano snov. V podrobnem šolskem delu pa je to docela drugače. Učitelju se stavi pri delu vse mogoče zapreke, ki jih ne upošteva in ne more upoštevati učni načrt in jih ne poznajo in ne morejo spoznati nadzorniki, ki jih sami niso preizkusili. Teh zaprek je vse polno. Domače socialne razmere velikokrat docela onemogočajo učne kakor vzgojne napotke, n. pr.: Otroci služijo in gospodar ga izrablja, da nima časa za učenje niti ga ne pošilja redno v šolo. Oče drugega učenca je pijanec, pred katerim morajo bežati žena in otroci. Starši se ne zanimajo za učiteljevo delo, ga omalovažujejo ter s tem ubijajo veselje do učenja v otroku. Otroci morajo pomagati pri poljskem delu in neredno obiskujejo šolo. V letnem času morajo pomagati na polju, pozimi pa ne morejo v šolo radi snega ali radi slabe obleke in obutve. Razne bolezni in druge nesreče povzročajo nereden pouk, in slaba hrana, težko delo v neznih letih, socialna revščina in pijančevanje onemogočajo potrebno pozornost v šoli in normalni duševni razvoj otrok. In še nebroj drugih nepredvidenih in neopisljivih zaprek zavira uspešno šolsko delo. Ne bom pretiral, če rečem, da je več ali manj uspešno delo odvisno od zadovoljstva učitelja. Ravno tako mora nadzornik upoštevati te učiteljeve razmere in počas-

Vsebina:

Novim društvenim odborom.
Treba je izpregovoriti odkrito besedo.
Za stanovsko skupnost.
O nadzornikih in nadzorovanju.
Spomini na prvo zborovanje učiteljske »Zaveze«.

Poslednji naš stanovski tovariš iz konkordantske dobe.
LISTEK: Jesenski motiv.
Splošne vesti. — Osebnost zadeve. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Kaj vse pišejo. — Mladinska matica. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

nejše delo radi oddelkov. Na nižje organiziranih šolah je delo vobče težje in počasnejše kakor na večrazrednicah. Tudi učila in druge okoliščine morejo pospešiti ali ovirati napredovanje učencev. Uspehi v mestih, kjer je obisk redčen, kjer je učiteljstvo zadovoljno, kjer je v enem odredku samo eno šolsko leto, kjer je število učencev majhno (ne kakor na deželi, kjer jih je po 80 do 100), kjer so učilnice zračne, svetle in sončne, kjer starši budno zasledujejo otrokov razvoj in ga doma poučujejo in mu pri učenju pomagajo, so večji kakor na deželi, kjer je učitelj navezan nase in se mora mukoma boriti z nešteti zaprekami.

Vse te okoliščine se morajo upoštevati pri ocenjevanju učenčevih uspehov in s tem pri kvalificiranju učiteljevega dela. Vse navedene pripombe dovolj jasno izpričujejo, da mora tudi šolski nadzornik upoštevati vse opisane in resnične zapreke in ovire, ki za držujejo šolsko delo. In kdo more razumeti vse te činitelje, razumeti učiteljevo delo in razpoloženje, če ne nadzornik, ki je bil nekoč sam učitelj, ki je na lastni koži občutil in preizkusil vsa teža in resnico pravega dela v šoli. Kdor sam ni poučeval v razredu na deželi, kdor sam ni živel na vasi in ni videl socialne bede mladine, ta ne more objektivno oceniti

učiteljevo delo in uspehe njegovega dela. Nadzornik, ki je ves čas živel v mestu, ki je hospitalen v mestnih šolah, ne bo mogel razumeti, da so uspehi na vaški šoli včasih tako minimalni in bo pripisoval te neuspehe učiteljevi nezmoglosti in indolentnosti. Tak nadzornik bo nadzoroval po učnem načrtu in bo očitno storil veliko krivico učitelju, ki ga bo ocenil le po tem, koliko predpisane učne snovi je predelal ter ne bo razumel učiteljevega truda in hotel spoznati zaprek, ki se stavi učitelju na pot. Nadzornik, ki je bil sam učitelj, bo tudi lažje razumel razne učiteljeve grehe, ter jih bo sodil mileje in pravičneje kot tisti, ki ni bil nikoli sam učitelj.

Kratko: Šolsko vzgojno delo kakor tudi učiteljevo življenje bo lahko objektivno presodil le nadzornik, ki je izšel iz učiteljskih vrst. Nadzornik ne sme biti le inšpektor, temveč tudi svetovalec učitelju, učitelju bo moral pokazati kako naj dela, da bo žel boljši uspehe. Nadzornik, ki pa sam ni nikoli učil v razredu, tega ne bo mogel storiti.

Vse navedeno me upravičuje, da sklenem, da naj se postavljajo v bodoče za sreske in banske šolske nadzornike edino ljudskošolski učitelji, ki so se odlikovali s šolskim in pedagoškim delom, ker le »to dobro veš, kar si sam preizkusil.«

Spomini na prvo zborovanje učiteljske »Zaveze«

V 12. številki II. letnika »Slovanski svet«, ki je izšel 25. junija 1889., je priobčen sledeči zanimivi članek o snovanju naše učiteljske organizacije. Ponatiskujemo ga dobesedno, da bo današnja učiteljska generacija iz njega spoznala, kako so takrat sodili o težnji učiteljstva po združitvi v »Zavezo«.

Po čemur je vse zavedno učiteljstvo slovensko hrepenelo že lepo število let, to mu je uresničilo letošnje leto. Uže mnogo let v novoslovenskem življenju slišali smo na raznih shodih in v našem časnikarstvu važen klic: »Učitelji slovenski! Združimo se, organizujmo se po zgledu svojih čeških, poljskih in hrvatskih tovarišev, da bomo z združenimi močmi uspešneje delovali na polju slovenske šole, omike in napredka.« In ta klic ni ostal glas vprijočega v puščavi, ampak padel je na rodovitna tla po združenju težkih učiteljskih sre, tako da se je učiteljstvo posrečilo vkljub mnogim oviram osnovati osrednje društvo učiteljsko za vse slovenske pokrajine pod imenom »Zaveza slovenskih učiteljskih društev«.

To je torej le »zaveza« ali »zveza« takih že obstoječih društev, katere si snuje učiteljstvo po posamičnih šolskih okrajih ali v druge šolske namene brez ozira na politične meje. Če hoče torej učiteljstvo kakega okraja biti v tej zvezi, mora si doma osnovati svoje okrajno učiteljsko društvo. In taka društva so zelo potrebna za nadaljne izobraževanje, za složno in pobratimsko delovanje učiteljstva kakega okraja. Toda javno nam je pripoznati prežalostno resnico, da se je učiteljstvo v osrč naroda kaj slabo zavedalo te važne naloge in — dolžnosti, zlasti tiste velike dolžnosti, da bi bilo vzor in moralna zaslomba učiteljstvu ob periferijah mile slovenske domovine, kjer ima zavedno učiteljstvo še vse drugačne boje, okoliščine in bolečine, za katere utegne jedva kaj znati in občutiti učiteljstvo vojvodine Kranjske. Bilo je ravno nasprotno. Na Primorskem imajo že več let vsi štirje šolski okraji slovenski vsak svoje učiteljsko društvo, ki so delovala že kaj plodonosno pojedina za se in skupno — za zboljšanje učiteljskih gmotnih razmer. Slo-

venski štajer odlikuje se po svojih premočnih domačih učiteljskih društvih, ki jako uspešno delujejo za svoj krasni in vzvišeni cilj. Le kranjsko učiteljstvo je spalo, ni imelo do najnovejšega časa niti jednega podobnega društva. Mnogokdaj se je sicer oglasil kak zaveden učitelj, katerega je hudo bolela taka mlačnost, zaspanost in morebiti celo boječnost, unemal je po časnikih svoje tovariše za ono prekorno organizacijo, no vspehov nismo zapazili posebnih. Še le ko je učiteljstvo zunaj dežele kranjske oživilo prekrasno idejo »Zaveze«, zbudili so se nekateri okraji ter si osnovali domača učiteljska društva, ki so hipoma pristopila k zavezi. Pozno sicer, no ne še prepozno! Toda še je okraj, ki spe. Zbudite se, mili tovariši, da ne bode niti jednega šolskega okraja na Slovenskem, katerega domače učiteljsko društvo ne bode v krogu velepomembne »Zaveze«. Še je čas, da popravite in dohitite, kar ste zamudili. In kedar bode v krogu »Zaveze« vse učiteljstvo slovensko, katero mogočno prešine duh pobratimske medsebojne ljubezni in vzajemnosti, duh krepke narodne zavesti, da si vsakdo bode po možnosti prizadeval storiti »še nekaj več, kakor mu veleva stan«, potem bode še le ta velepomembna »Zaveza« mogla sijajno vršiti in uresničevati vse tiste velike nade, katere stavljamo v njo, in katere mora učiteljstvo izvršiti v bodočnosti tudi zares dostojno, ako si hoče priboriti v življenju tisto mesto, katero mu tiče po nalogi in številu. Bodimo moške in delajmo; delajmo vstrajno in brez hrupa, stojmo vsi, kakor jeden mož, kedar je braniti koristi naroda in koristi našega stanu.

»Zaveza slovenskih učiteljskih društev« se je bila torej osnovala, pravila potrdila, in za prvo zborovanje so se določile letošnje velikonočne počitnice. Resnici na ljubo mi je povedati, da so se prvi koraki za tako združenje storili na — Goriškem, kjer so se odposlanci tamošnjih okrajnih učiteljskih društev posvetovali že pred nekaj leti v Gorici, kako bi se mogla uresničiti prekrasna ideja nekega »vseslovenskega učiteljskega društva«. Ker so se pa nato krepko odmevali isti glasovi iz zelene štajerske, kjer so komunikacijske razmere za učitelje ugodnejše, torej tudi za izvršitev one lepe ideje boljše okolnosti,

zato se je ta važna zadeva prepustila vrlim štajerskim učiteljem.

In vrlji tovariši ob bregovih bistre Savinje so tudi častno dovršili svojo nalogo, katero so si drage volje in z oduševljenjem naložili sami. Dasi so bili torej snovatelji »Zaveze« vendar ugodnejše za tako gibanje, vendar so zunaj slovenskega središča kjer so razmere se z »Zavezo« domislili Slovenije naravnega središča, kamor so po izvršitvi sestavljenih pravih postavili tudi središče vsega slovenskega učiteljstva. In to učiteljstvo gotovo ni v nečast. Učiteljstvo je prvi izobraženi in mnogoštevilni stan na slovenskem, ki se je svečano ognil preozkemu pokrajinskemu separatizmu, prekoračil deželne meje ter osredotočil vse svoje moči v Slovenije središču. In mi smo na to ponosni, da si se marsikje vse to prezira z obudovanjem vredno naslednostjo. Toda le tako nadalje; videti hočemo, kdo se bode nekdanj britko kesal za... oporunsko malomarnost.

Letos o Veliki noči vršilo se je prvo zborovanje te »Zaveze«. Ni naš namen, da bi poročali natančno kar vse je bilo na dnevnem redu, kajti to so storili že drugi listi, nekateri bolj drugi manj natančno; povedati hočemo le nekaj prav umestnih besed ter podatki naše prijetne in neprijetne spomine izza pomembnih dni.

Za to priliko omejujem se na jeden sam, toda prebritek spomin, ki se je že pri zborovanju povdarjal z grenkimi besedami in čustvi. V naši »Zavezi« je sicer uže 18 učiteljskih društev s 711 člani, torej zadosti lepo število, kolikoršnjega se niti nadejali nismo, vendar pa pogrešamo v njej onih tovarišev, katere bi pač srčno radi videli in pozdravljali v naši sredi. Med mnogoštevilno množico učiteljev od vseh strani mile naše domovine ozirali smo se zama po zastopnikih učiteljstva slovenskega Koroškega in tržaške okolice. In to nas je bolelo, to je bil prvi grenek

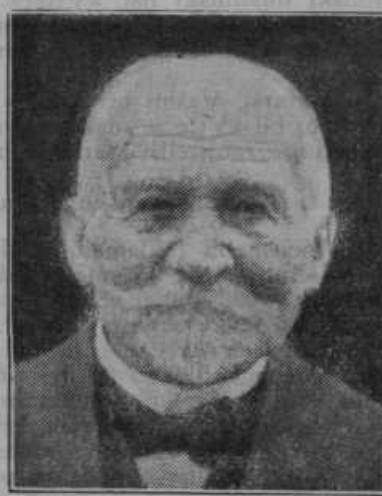
dogodek v slovenski metropoli. — Tega dogodka pa maloštevilni narod naš ne sme hladnokrvno prezirati, kajti prav ta dogodek je najslajnejši dokaz, kakršen veter veje na Koroškem in Tržaškem, kjer učiteljstvo slovensko tlako dela tujemu terorizmu. Ali sme tako dalje? Ali smemo molčati, da se ne upa učiteljstvo slovenske mladine v nekaterih pokrajinah približati se svojem tovarišem, ki so v srečnejšem položaju, da se jim ni treba zatajevati, ter javno izražajo svoje narodno prepričanje in stanovsko samozavest? Ali smemo molčati, da so novi učitelji v onih pokrajinah celo nasprotni težnjam narodnega zavednega slovenskega učiteljstva? Nikakor ne! Temu je potreba radikalnega zdravlila, ki bode pomagalo ter ozdravi to pekočo rano za vselej. Predno pa poiščemo zdravilo, vedeti moramo kateri so vzroki te pogubne bolezni. Ti vzroki so prav očitni in se glase: **deželna avtonomija** — tudi današnja, dasi se nekojim »tudi« unetim (!) Slovencev zdi še premajhna. Osrednja naučna oblast ne more lahko škodovati na to stran, ker se ji je ozirati na ustavni zakon in se ji je omejevati le na splošno načelo v osnovnošolskem zakonodajstvu. Pač pa tu samovoljno gospodarijo deželne veščine, in mi vidimo, kako gospoduje koroška nemškoliberalna večina slovenskemu prebivalstvu. Dokler ima vsa moč v rokah taka oblast, ne upajmo lepših dni. Kaj? — Ali naj se mi Slovenci celo borimo za tako nam pogubno upravo? Ali smo tako strašno oslepel? Ne! Le narodna samouprava, z narodnim zastopnikom na čelu nas more rešiti tega zla! Potem bi oči vseh slovenskih učiteljev bile obrnne le — proti jednemu središču, kamor bi se obračali zaupno in brez strahu.

Rombonsky.

¹ Vseh učiteljev (ic) pa je 1420. Da je že pri početku v »Zavezi« polovica učiteljstva, je to zadosti dovoljen začetek.

Poslednji naš stanovski tovariš iz konkordatske dobe

Franc Kavčič — 93 letnik

Zadnjo soboto, 7. oktobra, je naš tovariš Franc Kavčič, ki živi v Devici Mariji v Polju, dovršil 93 let in prestopil v 94. leto svojega plodonosnega življenja.

Rojen na Ledinah nad Sp. Idrijo v občini Ziri, je kot nadarjen deček prišel v Idrijo na ondotno nemško normalko, ki je tedanje in še poznejše čase slovela po svojih uspehih. Po dovršitvi le-te je prestopil na pripravljalni tečaj za sprejem na ondotno učiteljsko pripravnico ali preparandijo, katere je trajala dve leti.

Kakor prej osnovno šolo, je tudi to dovršil z najboljšim uspehom. Po tedanjem učnem načrtu je bilo cerkveno petje in orgljanje glavni predmet za kvalifikacijo tedanjih učiteljev.

Sele 17 let star je že postal učitelj in pot ga je zapeljala v Belo Krajino, kot par let pred njim njegovega sorojaka pokojnega Gantarja iz Zirov. Nastopil je službo v Semiču 1863. leta in po dveh letih mu je bilo podeljeno mesto voditelja v Dragatušu, kjer je ostal 18 let, ko je dobil mesto nadučitelja v Devici Mariji v Polju. Na tem mestu je ostal do svoje upokojitve 1910. leta. Pokoj uživa v svojem lastnem domu, ki si ga je tu postavil.

Tovariš Kavčič je svoj učiteljski poklic pričel v konkordatski dobi in ga opravljal deset let pod konkordatskim, cerkvenim zakonom in pod duhovniško nadoblastjo. Kako se je tedanjim našim sotovarišem godilo, je pač malo znano mlajšemu učiteljstvu, posebno pa še onemo iz novega časa.

No, pa tudi še dokaj let pozneje, ko je prišla osnovna šola pod deželno oblast, ni še bilo učiteljstvu z rožicami poslano.

Tovariš Kavčič je poslednji še živeči učitelj iz konkordatskih časov in tudi zadnji gojenec iz nekdanje idrijske učiteljske šole.

Svoje znanje in učiteljske sposobnosti si je izpopolnjeval s svojo pridnostjo in vztrajnostjo ter sledil vsem novim izsledkom pedagogike ter vztrajno zasledoval vsak napre-

Zmago Švajger:

Jesenski motiv

Megla, okoli pooldneva malo sonca, v gričih Slovenskih goric pesem klopotev, proti večeru pa zopet megla... Kmetje pospravljajo letino, premeščeni učitelji so se javili na novih službenih mestih, vse šole, razen mestnih, imajo premalo učnih oboj in preveč dece. Časopisi se ukvarjajo z mirom, učitelji pa z učnimi načrti!

Takšne so priljubljene slike skoro vsake naše jeseni. Kdo bi jih ne bil vesel v teh meglenih dnehi? Na svoj način nekako razvajajo človeka. Nič ti ni treba misliti, nič ugrabiti in dvomiti, vse teče tako lepo iz leta v leto. Dremavica odganja misel, jasnina je sovražnik sreče... Megla, barvilo naših dni, se nenehno ponuja življenju.

Bilo je v dnehi, ko sili v ljudi upanje; nekaterim se celo smehljala sreča, večini pa si je le sonce v težke dni.

Med njimi tudi njej — učiteljici Majnici.

Vsa mlada je prišla v Dolino, Mlada in polna nad in ljubezni do dece, do vasi. Niti leta brezposelnosti ji niso mogla vzeti vedrine. Nosila je obraz, kot ga nosimo mi vsi, ko prihajamo... S plahim srcem je pridružila svoj korak med romarje k hramom vaše prosvete, med hrame rastočih src in trpke sreče. Našla je svoj drugi dom: dopolne veliko učilnico polno radovedne dece, popoldne sobica brez sonca, in vaška pot med kočami v Dolini, kjer je srečala človeka.

»Tovariš sem,« se je smehljaje predstavil. »Ne čudi se, mladost je srečala mladost. Poznam te: pravijo ti Majnica!«

»Tovariš si, in mladost nosiš po naših potehi?«

»Mladost nosim, polna je ljubezni.«

»Potem si srečen?«

»Če mi boš pomagala nositi oboje: mladost in ljubezen.«

»Bom, pojdiva!«

Griči za vasio so prejeli vase življenje tihe sreče. Vas je postajala lepša, dihi šolske dece je bil vse bližji in toplejši...

Poletje. Slovo — počitnice — premetitve. V jeseni je pričela Majnica pot k drugi postaji izmed petintridesetih, kot je zapisano v postavah pravice in ljubezni do učiteljevega življenja. Presenečenja. Šola prazna. Upravitelj in tovarišico so premetili. Na večer pred dnem, ko se odpro deci vrata v novo šolsko življenje, se je vrnil premeščeni upravitelj, da ji izroči posle.

Zjutraj ob zori je bila že sama; upraviteljica in učiteljica. Dve sto otrok bo živelo od njene besede. Stirim panjem šolske dece bo morala biti matica.

Čudovito! Čebeličice, katere prištevajo človeški um med živali, bi si nikoli tako ne uredile življenja. Le človek in njegova vse-mogočna postava to zmore!

Vas je strmela in se čudila. Čez nekaj dni se je odpravil v mesto sam župan in se bridko pritožil: »Gospodje, niti v času vojne ni bilo tako v Dolini!« Nekdo mu je priklimal.

Zivljenju človeka z zemlje se je kruto režala postava. Prevelik je prepad med obema...

Človek zemlje se je vračal v vas. Spotoma je stopil k učiteljici. »Gospodična, ostali bomo sami. Nič se ne bojte! Dosti nas je v vasi.«

Minevali so dnevi. Z dnevi je rasla edino utrujenost. Celodnevni pouk. Vsak dan tganje duše v dveh razredih. Vzivi se v vas in pojdi med ljudi. Učitelj mora med narod! Samo kako? Čim je zapustila mladina šolsko dvorišče, so jo čakali dopisi. Prijela je prvi redeči list:

Opomin.

Zadeva: Štajerske kokoši na šolskih dvoriščih; poročilo.

Pripomba: Z obratno pošto!

Sonce je last ljudi z zemlje na vasi. Tvoje so samo stene učilnice in upraviteljskega sta-

novanja, v katerega se je preselila s pisarno vred. Iskala je odgovor. Dobro je vedela, da na šolskem dvorišču ni razen nje in stare mačke, ki ji dela največkrat družbo, nobenega živega bitja. Misel na kokoši je bila ob mleku, kruhu, krompirju in zelenjavi s šolskega vrta pač daleč. Sedaj pa poročilo o štajerskih kokoših. Napisala ga je. Napila se je mleka in legla v posteljo. Ob zglavju je imela hlebček kruha. Počasi je odščipavala košček za koščkom in ga žvečala v mrak.

Mir, rdeči list, štajerske kokoši, utrujenost in hrepenenje po človeku, ki ga je čakala, so ji zaprli oči.

Zjutraj se je ponovilo znova. Dopoldne pouk z večjimi solariji, popoldne pa z najmanjšimi. Po pouku pa zopet pošta. Nakazilo za drugo tromesečje. Okoli pet tisočakov denarja! Kaj bi le z njim. Vsa otrpla od strahu, da je morala postati gospodarica vsote, ki je bila za njene prilike dosti prevelika, je iskala poti k pomoči. Toda kam? Na sosednji šoli čez dolino v gričih je bival on, ki je pravil, da nosi ljubezen in mladost. Oboje je mogoče izgubiti. Potrkala bom na tovarištvo.

Krenila je na pot. Uro in pol hoda do cilja. Nekaj navodil in čudnih pogledov tovariša in fraze prijaznosti. Njega, človeka, ki je nosil s seboj mladost, ni videla.

Vrnila se je. Tovarišu je napisala pismo. »Sama sem, pridi, samo kot človek pridi! Potrebna sem pomoči. Vsega okoli sebe se bojim. — Prinesi s seboj svojo violino, o kateri si mi toliko lepega pravil. V tišino mi boš zaigral pesem — verjemi, nikoli več ti ne bo tako pela violina.«

Ob soncu, ki je razganjalo jutranjo meglo, je ušla otroka. Dala mu je kruha in dinar. Otrok je začuden gledal. Počasi mu je povedala, da bo nesel na sosednjo šolo pismo. Otrok je ubogal. V žepu je nesel list. V roki je tiščal dinar.

Ob pozni maši se je vrnil. Odgovor: »Pridem, preden bo zvonilo Ave.« Učiteljica se je

nasmehnila. »Mali, na še kruha!« Tedaj se je nasmehnil otrok.

S šole se je odtrgal mrak. Sreča dveh je splavala v nedeljsko jutro...

Šla je med ljudi. Poiskala je šolske može. Županu je povedala, da je dobila denar, pa se boji. Vsem se je smehljala. Vaščani so se čudili:

»Hrabra je naša gospodična!«

Po maši je življenje spet zamrlo. Priprava kosila, pisarna z odloki in čakanje na šolskem vrtu.

Dan se je nagibal k noči. Slonela je ob ograji, gledala je življenje, ki je teklo mimo nje po cesti. Z line je zapelo Ava — človeka ni! Odsila je v sobo. Mogoče bo le prišel?

Noč. Nihče ne pride. Vzela je knjigo: »Os življenja«. Črke so mrtve. Danes si je želela pesmi.

Zunaj je zašklepetal vetrič s starimi okni. Spomnila se je, da je pozabila zakleniti šolo. Pa naj bo odprta. Mogoče bo le kdo prišel!

Tišina. V zvoniku je odbila enajsta. Glava ji je počasi zlezla na mizo. V polsnu je skrila pod papir tisočake. Nad seboj začuje v razredu stopinje. V trenutku zaklene sobna vrata. Posluša. »Varna sem, maček lovi miši!«

Prebujena je. Kliče jo v noč. V sobi jo duši. Ne, ne! Šaj bo zopet dan. S šolske omare ji sumljivo mežika stekleničica lizola. Ne, nikoli! Kričala bi, vsem bi povedala zgodbo o tovarišu — človeku in o postavi, ki se reži pravici.

Molčala je in legla. Jutri bo zopet dan. Dopoldne bo sto radovednih oči gledalo njen obraz, popoldne bo sto malih ročic posnemalo njene kretnje.

Družba je našla postavo, postava je zopet zajela človeka... Zakaj bi si ne bili ljudje podobni!

Jesen. Megla sili v naša življenja. Človek zemlje na vasi opazuje to igro. Vedno jasneje se zaveda: hoditi bo moral svojo pot!